

FNs tusenårsmål fastsetter at alle skal ha et grunnleggende utdanningstilbud innen 2015, og at alle jenter og gutter deltar i like stor grad i grunn- og videregående og høyere utdanning innen samme år. Utdanning gir mulighet for å lære, utnytte egne ressurser, få innsikt og innflytelse i samfunnet. Utdanning på videregående og høyere nivå er sentralt for utvikling av kunnskap, kompetanse og utforming av nasjonal politikk innenfor sosial sektor, teknologi- og næringsutvikling. Internasjonalt er det en sterk satsing på grunnutdanning for alle. Og det trengs: Ved inngangen til det 21. århundre er det ca 115 millioner barn i skolepliktig alder som ikke går på skole. Rundt 860 millioner mennesker er analfabeter.

I de fleste land sør for Sahara har mindre enn 5% av befolkningen tilgang til høyere utdanning, og det er i disse landene mellom 7 og 10 millioner som hvert år dropper ut av skolen og prøver å finne arbeid. Mer yrkesrettet utdanning vil kvalifisere dem bedre for arbeidsmarkedet og gi bedre grunnlag for næringsutvikling.

Mange av de fattigste landene har verken nok penger eller administrativ kapasitet til å utvikle og forvalte et tilfredsstillende utdanningssystem. Utdanningssektoren i mange samarbeidsland er også alvorlig rammet av hiv/aids epidemien. Styrking av utdanningssystemenes kapasitet på alle nivåer er derfor viktig.

Undersøkelser viser at effektiviteten i utdanningssystemene i samarbeidslandene gjennomgående er lav. F eks viser en undersøkelse at i Zambia vil under 30% av elevene som går ut av grunnskolen nå et minimum av leseferdigheter og under 5% nå ønskelig nivå. Tiltak for å bedre kvaliteten og stimulere til mer effektiv bruk av ressursene i utdanningssektoren vil derfor være avgjørende for å sikre utdanning for alle.

UNESCO lanserte nylig en "Monitoring Report" som gir en grundig gjennomgang av status for den internasjonale satsingen på utdanning. Hovedkonklusjonen er at dersom utviklingen følger i samme spor som hittil, vil fremdeles en stor del av verdens befolkning ikke ha tilgang til utdanning innen 2015. For at tusenårsmålene skal nås, er det behov på 5.6 milliarder USD ekstra i internasjonal bistand.

Norge har som mål at 15 % av den samlede bistanden skal gå til utdanning innen 2005. Da må den totale utdanningsbistanden økes med 815 millioner kroner i årene 2003 til 2005. Den bilaterale bistanden må økes med 285 millioner kroner i samme tidsrom.

I Utenriksdepartementets nye utdanningsstrategi vektlegges utdanning som en menneskerett og støtte til utdanningstiltak for jenter, svakstilte og marginaliserte grupper gis økt oppmerksomhet. Utviklingen av hiv/aids vil også i flere samarbeidsland marginalisere grupper av

barn. Det er det enkelte lands myndigheter som må prioritere fordelingen av ressursene i sitt eget land. Norge kan være svakstilte gruppers talerør og bistå i integrering av hensyn for disse gruppene innenfor sektorprogram og bistå i utviklingen av alternative tiltak.

NORADs satsing på utdanning

NORADs utdanningssamarbeid har ligget stabilt på 13 - 14 % av etatens samlede bistand i de senere år. Dersom yrkesrettet utdanning, som ikke rapporteres til OECDs utviklingskomité DAC som utdanning, også tas med, ligger prosentandelen på 15-16%. Dette utgjør omlag 600 millioner kroner. For høyere utdanning er de mest betydelige innsatsene rammeavtaler med universitetene i Sør-Afrika, Tanzania og Uganda samt NORADs stipendprogram.

Norge er en verdsatt dialogpartner i utdanningssammenheng bl a på grunn av vår sterke vektlegging av mottakeransvaret og viktigheten av å få frem mottakers røst i

GIR RESULTATER: NORAD har i fire år bidratt til Nepals grunnutdannings-program. En gjennomgang i fjor viste 60 prosent måloppnåelse for programmet. Antall barn som begynner på skolen er økt fra 70 % i 1998 til over 80 %. Samtidig er andelen som slutter på skolen for tidlig redusert fra 19,2 % til 14,5 %. 54 prosent gjennomfører nå grunnskolen på normal tid, mot 40 prosent i 1998.

dialogen, og fordi vi ikke representerer en stormakt eller en tidligere kolonimakt. Det norske skolesystemet med vektlegging av enhetsskolen har bidratt til utvikling av særlig kompetanse innenfor en rekke områder med relevans for utvikling av skolesektoren i utviklingsland. Systemutvikling på basis av integrert undervisning, likestillingsproblematikk, spesialundervisning, morsmålsundervisning, tospråklig utdanning, pensumutvikling med lokal tilpasning og fådelte skoler vil være viktige bidrag fra norsk side.

Ulike samarbeidsformer i ulike land

På utdanningssektoren er det etablert flere sektorprogrammer der norske bistandspenger går inn i samarbeidslandets utdanningsprogram og faglige ressurser disponeres av utdanningsmyndighetene i samarbeidslandet. Det arbeides for økt bruk av sektorprogram innenfor utdanningssamarbeidet. En liknende samarbeidsform er budsjettstøtte, der de norske pengene går inn i samarbeidslandets statsbudsjett og disponeres av myndighetene i henhold til deres nasjonale prioriteringer.

God planlegging i form av strategier og budsjetter er viktig. Og økt tilstrømming av finansielle ressurser, utbetalingspress og hensynet til mulig korrupsjon, krever transparens og robuste finansieringssystemer. Koordinering med andre donorer og myndighetene i slike samarbeidsrelasjoner er svært ressurskrevende. Mye tid går med til prosesser på sentralt nivå og mindre tid til oppfølging i felt og vurdering av virkningene for brukerne.

I flere samarbeidsland er fortsatt støtte til enkeltprosjekter den mest aktuelle samarbeidsformen. Når utdannings-samarbeidet skjer gjennom enkeltstående prosjekter bør det være klare koblinger mellom enkeltinnsatser og nasjonal planlegging. Bl a i Vietnam og Pakistan vil dette være en hovedutfordring. Fremdriften i enkeltinnsatser er ofte avhengig av at myndighetene legger til rette rammebetingelser og følger opp finansielle forpliktelser knyttet til enkeltprosjekter. For eksempel er resultatene i samarbeidet med Education Foundation i Pakistan svært avhengig av at myndighetene utdanner flere lærere og at de styrker kapasiteten til denne halvstatlige organisasjonen.

Utdanningssektoren er prioritert satsingsområde i de fire hovedsamarbeidslandene Tanzania, Zambia, Nepal og Bangladesh. Det gis også støtte til flere utdanningstiltak i Uganda samt til enkelte tiltak i Malawi. I Mosambik er det ikke egne utdanningsprosjekter, men den generelle budsjettstøtten dekker i prinsippet også utdanningssektoren.

I Tanzania, Zambia og Nepal deltar Norge i sektorprogram. I Bangladesh arbeides det med sikte på at neste fase i samarbeidet på grunnutdanning blir sektorprogram og i Nepal diskuteres budsjettstøtte på grunnutdanningssektoren.

Dersom forholdet til Etiopia normaliseres, vil programstøtte i form av "silent partnership" med Sida være aktuelt. Det vil innebære at det norske bidraget i hovedsak vil være penger, mens oppfølgingen og den faglige dialogen ivaretas av vår svenske søsterorganisasjon Sida. I både Vietnam og Pakistan er utdanning prioriterte satsings-

områder med betydelig andel av støtten. I flere andre samarbeidsland er det prosjektrrettet støtte, til dels i samarbeid/samfinansiering med multilaterale organisasjoner.

Det arbeides for å identifisere nye land med utdanning som satsingssektor. I flere av landene hvor utdanning kan være aktuell satsingssektor, har krig og interne konflikter ødelagt eller forhindret utviklingen av en fungerende utdanningsforvaltning. Sudan og Afghanistan vil være aktuelle land for økt samarbeid på utdanningssektoren dersom de politiske forhold muliggjør økt samarbeid.

Frivillige organisasjoners rolle

Utdanningsbistand er hovedsakelig stat til stat bistand. Støtten gjennom frivillige organisasjoner utgjør ca 30 % av utdanningsbistanden. I 2000 utgjorde det ca 190 millioner kroner. Av støtten gjennom multilaterale kanaler gikk ca. 8 % til utdanning.

De frivillige organisasjonene har en viktig oppgave med å drive utprøving av prosjekter og alternative måter å organisere undervisning og utdanning på. NORAD ønsker å bidra til oppsummering av erfaringer man har med alternative opplæring. NORAD vil også vurdere nærmere hvordan slikt forsøks- og utviklingsarbeid kan kobles til sektorprogrammer.

Støtten på videregående nivå er stort sett i regi av frivillige organisasjoner, bortsett fra et stipendprogram for jenter i Bangladesh.

Informasjonssenteret: 22 24 20 60
www.norad.no

NORADfakta er basert på analyser NORADs fagavdeling har gjort på basis av ambassadenes virksomhetsplaner for 2003.